

УДК 343.98(477)(091)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.4.71>

ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ЕКСПЕРТНИХ СЛУЖБ У СИСТЕМІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Чечіль Ю.О.,
*доктор філософії у галузі права,
директор Українського науково-дослідного інституту
спеціальної техніки та судових експертиз
Служби безпеки України
ORCID: 0000-0002-4117-6737
e-mail: nauka_ict@ssu.gov.ua*

Чечіль Ю.О. Історико-правовий аналіз формування експертних служб у системі правоохоронних органів.

Вказується, функціонування експертних служб є ключовим питанням сучасної юридичної науки та практики, оскільки якісне судово-експертне забезпечення є необхідною умовою об'єктивності правосуддя. Розвиток цієї сфери пройшов шлях від поодиноких випадків застосування спеціальних знань до створення потужної інституційної системи експертних служб сектору безпеки та оборони. Це відображає перехід правової системи від суб'єктивних рішень до моделі, орієнтованої на науково обґрунтовані докази. Судово-експертна діяльність слугує інструментом встановлення об'єктивної істини на етапі досудового розслідування, полегшуючи виконання правоохоронними органами їхніх завдань.

Стаття присвячена комплексному дослідженню історичних етапів формування та розвитку судово-експертної діяльності. Автор аналізує витоки застосування спеціальних знань у судовому процесі в античних правових системах, норми «Руської Правди» як джерела раннього права на українських землях, а також інституціоналізацію судової експертизи у різні періоди державотворення. Розкривається еволюція нормативно-правового регулювання експертної діяльності, зокрема законодавчі ініціативи XX–XXI ст. та сучасні виклики правового реформування. Особлива увага приділена ролі судово-експертних установ у кримінальному провадженні, співвідношенню державних і незалежних експертів, а також впливу європейських стандартів, у т.ч. положень Дорожньої карти з питань верховенства права. Автор доводить, що судова експертиза як правовий інститут пройшла шлях від епізодичних свідчень до системної галузі знань і є сьогодні предметом нормативної трансформації в межах євроінтеграційної стратегії України. У підсумку окреслено пріоритетні напрями подальших досліджень і реформ: цифровізація експертної сфери, вдосконалення правового статусу експертів, запровадження єдиних методичних стандартів та інституційна консолідація експертної системи.

Ключові слова: судова експертиза; історія експертної діяльності; спеціальні знання; експертна установа; законодавче регулювання; Дорожня карта; євроінтеграція; правова держава; верховенство права; стандарти ЄС.

Cechil Yu.O. Historical and legal analysis of the formation of forensic expert services within the system of law enforcement bodies.

It is indicated, the functioning of expert services is a key issue of modern legal science and practice, since high-quality forensic expertise is a necessary condition for the objectivity of justice. The development of this area has gone from isolated cases of application of special knowledge to the creation of a powerful institutional system of expert services in the security and defense sector. This reflects the transition of the legal system from subjective decisions to a model focused on scientifically sound evidence. Forensic expertise serves as a tool for establishing objective truth at the stage of pre-trial investigation, facilitating the performance of law enforcement agencies in their tasks.

This article provides a historical and legal analysis of the formation and development of forensic expert services, with a particular focus on their emergence within the system of law enforcement bodies. The study examines the evolution of the use of special knowledge in criminal proceedings, emphasizing that forensic expertise originated primarily as a practical tool for investigative and law enforcement purposes rather than as an auxiliary element of judicial adjudication. The article traces the gradual institutionalization of forensic expertise from early, episodic applications of expert knowledge to its transformation into a structured and specialized field supporting criminal investigation.

Special attention is paid to the development of forensic expert institutions in the context of state-building processes, the regulatory framework governing expert activity, and the role of expert services within criminal proceedings. The paper also analyzes contemporary legal challenges related to the organization of forensic expertise, including the balance between state-affiliated and independent experts, as well as the impact of European legal standards and rule of law-oriented reforms.

The author substantiates that the existing model of forensic expert services functioning within law enforcement agencies remains historically justified and functionally effective, particularly in ensuring the establishment of objective truth at the pre-trial stage of criminal proceedings. The article concludes by outlining priority directions for further development of the forensic expert system, including digitalization, improvement of the legal status of experts, harmonization of methodological standards, and institutional strengthening in the context of European integration.

Key words: forensic expertise; forensic expert services; law enforcement bodies; criminal investigation; special knowledge; institutional development; legal regulation; European integration; rule of law; EU standards.

Актуальність теми дослідження. Питання функціонування експертних служб стає ключовим у сучасній юридичній науці та практиці, адже якісне судово-експертне забезпечення правоохоронної діяльності є невід'ємною умовою для об'єктивності та ефективності правосуддя, особливо в умовах зростаючих викликів національної безпеки та євроінтеграції. Розвиток судово-експертного забезпечення як однієї із функцій правоохоронних органів діяльності пройшов довгий історичний шлях від поодиноких випадків застосування спеціальних знань до створення потужної інституційної системи експертних служб сектору безпеки та оборони. Це відображає фундаментальний перехід правової системи від рішень, заснованих на інтуїції чи суб'єктивних висловах, до моделі, орієнтованої на об'єктивні, науково обґрунтовані докази. Таким чином, судово-експертна діяльність виступає передусім інструментом встановлення об'єктивної істини на етапі досудового розслідування, що передуює фазі судового розгляду, слугуючи потребам слідства та полегшуючи виконання правоохоронними органами їхніх завдань.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є історико-правовий аналіз становлення та розвитку судово-експертної діяльності як інструменту правоохоронної діяльності, з'ясування закономірностей її формування та обґрунтування доцільності функціонування експертних служб у складі правоохоронних і безпекових органів держави. Для досягнення мети передбачається вирішити такі наукові завдання: окреслити ключові історичні етапи розвитку судово-експертної діяльності; проаналізувати формування основних організаційних моделей, простежити еволюцію процесуальних підходів, а також узагальнити практики, що вплинули на сучасні моделі експертних служб; обґрунтувати доцільність збереження функціонування експертних служб у складі правоохоронних і безпекових органів України, з урахуванням історичного досвіду, сучасних викликів та потреб сектору безпеки і оборони.

Стан наукової розробки. Питання становлення та розвитку судово-експертної діяльності висвітлювалися у працях низки вітчизняних дослідників, зокрема в дисертаційних дослідженнях А.О. Полянського, А.М. Тимчишина, Є.А. Тимошенко, С.О. Гордієва. У цих роботах розглянуто історичні, правові та організаційні аспекти судово-експертної діяльності.

Значний внесок у дослідження розвитку криміналістики та експертної діяльності зробили В.Ю. Ботушанський, Ю.І. Іщенко, С.С. Чернявський, які аналізували становлення науково-дослідних інститутів судових експертиз у Харкові, Києві, Одесі та формування національної наукової школи судової експертології. У сучасних публікаціях акцентується увага на організаційній структурі установ судових експертиз, їх правовому статусі та взаємодії з правоохоронними органами.

Однак, огляд наукових джерел засвідчує, що історико-правова проблематика судово-експертної діяльності, попри значний масив досліджень, усе ще подається переважно у фрагментарному або

локальному вимірі за окремими видами експертиз, національними правовими системами чи галузевими підходами. Комплексні роботи, які б пропонували узгоджену історичну логіку становлення експертних інституцій у різних правових традиціях, простежували зв'язок між еволюцією процесуальних форм і поступовим формуванням сучасних експертних моделей, зустрічаються нечасто. У цьому контексті наукова новизна статті полягає у спробі цілісно узагальнити ключові історичні етапи розвитку судово-експертної діяльності в широкому порівняльному та європейському вимірі, поєднавши доктринальні підходи різних наукових шкіл і сучасні міжнародні стандарти.

Виклад основного матеріалу. У різні історичні періоди правові системи використовували спеціальні знання для розв'язання питань, що виходили за межі суто юридичної компетенції. Уже в античних державах можна простежити окремі форми залучення спеціалістів, зокрема в судовій практиці Стародавнього Риму, де до розгляду справ долучалися *periti*, особи, які мали спеціальні знання у певній сфері та могли надати суддям консультативну підтримку. Їхня участь відображала потребу судочинства у використанні знань, що ґрунтувалися на досвіді та професійних уміннях [1].

Історичні джерела також згадують випадки застосування медичних знань під час вирішення правових питань. Одним із найчастіше згадуваних прикладів є огляд тіла імператора Юлія Цезаря придворним лікарем Антістієм, який у 44 р. до н.е. визначив характер смертельного поранення (придворний лікар за результатами огляду визначив проникаюче поранення в грудну клітину як смертельне) [2]. Хоча ці епізоди не створювали окремого інституту судової експертизи, вони засвідчували поступове усвідомлення значення спеціальних знань у встановленні фактичних обставин, що надалі стало передумовою формування більш структурованих підходів до участі спеціалістів у певній галузі знань у правосудді.

У Стародавньому Китаї була створена фундаментальна праця з криміналістики під назвою «Змивання кривд» (1186–1249 рр. н. е.), відомим лікарем і суддею Сун Ци [4]. Цю книгу вважають одним із перших повних посібників з розслідування незвичайних смертей. Праця Сун Ци відзначалася системністю викладу та поєднанням медичних і процесуальних рекомендацій. Її положення започаткували традицію використання емпіричних методів у дослідженні причин смерті та вплинули на формування судово-медичної експертизи.

У ранньому Середньовіччі існував правовий звичай, що передбачав використання знань спеціалістів для визначення об'єктивної шкоди. Практика залучення лікаря або знахаря для огляду потерпілого у випадках тілесних ушкоджень, відома з часів Салічної Правди [5], мала на меті точно визначити тяжкість поранення для обчислення відповідного штрафу (вергельд). Цей механізм, хоча й був частиною традиційного права і не мав сучасної наукової основи, демонструє ранню потребу у фахівцях із спеціальними знаннями для забезпечення справедливості.

Сам розвиток судової медицини в Європі часто пов'язують із ухваленням Каролінського кримінального кодексу (1532). Цей нормативний акт визначав обов'язок суддів залучати лікарів під час розгляду кримінальних справ: зокрема, у справах про вбивство, побиття, отруєння, пологи з дітовбивством тощо слід було викликати медиків для огляду трупів або постраждалих. Стаття 147 «Кароліни» закріплювала вимогу з'ясування причин смерті вбивства «вмілими медиками» [6]. Історичні дослідження показують, що після введення «Кароліни» судові інстанції створювали спеціальні комісії з хірургів (а в складних випадках з університетських лікарів) для проведення розтинів і надання медичних висновків. Це стало поштовхом до розвитку судової медицини і видання перших спеціалізованих посібників з цієї теми [7, с. 11].

Термін «судова медицина» як самостійна назва вперше був застосований наприкінці XVII ст. німецьким вченим Йоганом Боном у заголовку свого посібника «Основи судової медицини» (1690) [8, с. 13]. Поступово цей термін закріпився в європейській науковій літературі.

У середньовічний період розвиток судочинства в різних правових традиціях характеризувався поступовим розширенням практики залучення осіб, що мали спеціальні знання, насамперед у медичній та ремісничій сферах. Хоча правові процедури того часу ще значною мірою ґрунтувалися на звичаєвих нормах і формальних доказах, суди окремих європейських регіонів зверталися до спеціалістів для встановлення тяжкості тілесних ушкоджень, причин смерті або технічних характеристик предметів, що мали значення для вирішення спору.

У джерелах Київської Русі, зокрема в окремих положеннях «Руської Правди», простежується увага до фактичних обставин: характеру тілесних ушкоджень, слідів на тілі або місці події, зовнішніх ознак учиненого діяння. Хоча ці норми не створювали спеціалізованого інституту судової експертизи, вони відображали тенденцію до використання спостережень і знань, що виходили

за межі суто правових критеріїв. Як зазначає А.М. Тимчишин у своїй докторській дисертації, ці положення є *«першими історичними згадками про здійснення слідчих дій на території України, де використання знань осіб, обізнаних у ремеслі, науці або мистецтві, мало значення для встановлення істини у справі»* [9]. Такий підхід формував передумови для подальшого упорядкування участі спеціаліста у відповідній галузі знань у судових процесах і розвитку більш структурованих форм судово-експертної діяльності в наступні історичні періоди.

Отже, відмітимо, що з найдавніших часів простежуються поодинокі випадки застосування спеціальних знань у правових процедурах. В державах Стародавнього Сходу та античного світу (Вавилон, Єгипет, Рим тощо) фіксуються епізоди, коли для з'ясування фактичних обставин залучалися обізнані особи – жерці, лікарі, ремісники. Хоча ці випадки не утворювали самостійного інституту судової експертизи, вони поступово утвердили розуміння важливості спеціальних знань у встановленні істини. У середньовічній Європі практика звернення до спеціалістів також набувала розвитку, зокрема, «Салічна правда» передбачала огляд тілесних ушкоджень спеціалістом для визначення шкоди, а «Кароліна» уже зобов'язувала суд залучати медиків у справах про вбивства та інші тяжкі злочини. Однак аж до Нового часу участь спеціалістів носила переважно разовий характер і не мала системного організаційного оформлення.

Справжній поштовх до формування системної судово-експертної діяльності дав розвиток науки в епоху Просвітництва та зростання складності судових справ у Новий час. ХІХ століття ознаменувалося стрімким прогресом природничих і технічних наук, що негайно позначилося на кримінальному правосудді. У цей період виникає феномен організованої злочинності, з яким традиційні методи боротьби вже не справлялися. У відповідь у багатьох державах починають створюватися спеціалізовані установи, покликані об'єднати зусилля науки і правоохоронних органів для протидії злочинності нового типу [10]. Саме в цей період, із формуванням професійної поліції та інституту досудового слідства, судово експертиза поступово виокремлюється як самостійний напрям на перетині науки й правоохоронної практики, перетворюючись на невід'ємний інструмент розкриття злочинів.

Франція, Німеччина, Велика Британія, а також США стали піонерами у розбудові інституцій судової експертизи. При поліційних префектурах великих міст створюються бюро ідентифікації, де накопичуються картотеки злочинців, проводяться балістичні, трасологічні та інші дослідження. Згодом на базі таких бюро виникають перші криміналістичні лабораторії. Наприклад, у 1910 році у Ліоні (Франція) вченим Едмондом Локаром було відкрито одну з перших криміналістичних лабораторій при поліції, де застосовувався принцип «обміну слідами» (пізніше відомий як принцип Локара) [11].

Локар сформулював фундаментальний принцип криміналістики: *«Кожен контакт залишає слід»*, який став основою для роботи з мікроскопічними доказами (волокна, бруд, пил) і підкреслив важливість фізичних доказів у розслідуванні злочинів [12].

У цей же час формуються і методологічні основи судових експертиз. Балістика як наука про зброю починає розвиватися після низки резонансних злочинів із застосуванням вогнепальної зброї. Експерти вчаться ідентифікувати зброю за гільзами та кулями. Трасологія (аналіз слідів) бере початок зі здатності фахівців «читати» сліди на місці злочину: від відбитків пальців до слідів взуття чи знарядь. Власне, дактилоскопія, ідентифікація особи за відбитками пальців, отримала визнання наприкінці ХІХ ст. У 1896–1897 роках цей метод одночасно впроваджується в Аргентині, Британській Індії, Бразилії, Чилі, Німеччині та інших країнах [13]. У 1892 році британський антрополог і статистик Френсіс Гальтон опублікував новаторську працю *Finger Prints* [14], яка стала першим науковим дослідженням, присвяченим систематичному аналізу папілярних візерунків, що формують відбитки пальців.

Окремо слід наголосити, що формування судово-експертної діяльності як системного явища безпосередньо пов'язане з виникненням та інституціоналізацією правоохоронних органів у Новий час. Саме розвиток поліції, поява досудового слідства як самостійної функції держави та ускладнення форм злочинної діяльності зумовили об'єктивну потребу у використанні спеціальних знань для збирання, фіксації та аналізу доказової інформації. Дактилоскопія, трасологія, балістика, судово медицина та інші напрями криміналістичних досліджень виникали і розвивалися насамперед у межах поліцейської та слідчої практики, як інструменти розкриття злочинів і викриття винних осіб.

Більше того, перші криміналістичні лабораторії та експертні підрозділи створювалися саме при правоохоронних органах. Це було зумовлено необхідністю оперативного реагування, безпо-

середнього доступу до місця події, речових доказів та інформації, що надходить у ході розслідування. Судовий розгляд у цій логіці виступає наступною стадією, на якій оцінюються вже зібрані та перевірені докази, тоді як ключова робота зі встановлення фактичної істини здійснюється саме на досудовому етапі.

Упродовж кінця XIX початку XX століття в низці європейських країн розпочинається масштабування експертної діяльності. Створюються спеціалізовані лабораторії, визначаються процесуальні правила залучення спеціалістів, а результати їх роботи набувають статусу повноправного доказу. Ці процеси стали важливим етапом переходу від застосування спеціальних знань у консультативній формі до виникнення спеціалізованих установ, які відіграли ключову роль у формуванні сучасних систем судової експертизи. У Києві перший дактилоскопічний підрозділ з'явився 1904 року при розшуковому відділенні міської поліції. Це був перший такий кабінет в усій тодішній російській імперії [15]. 4 липня 1913 року при прокурорі Київської судової палати було відкрито Київський кабінет науково-судової експертизи, один з перших у Східній Європі закладів такого профілю. Київський кабінет науково-судової експертизи очолив відомий криміналіст Сергій Потапов [16]. До 1917 р. аналогічні експертні кабінети почали діяти також у Харкові та Одесі.

Варто наголосити, що на межі XIX–XX ст. чітко викристалізувалися два напрями розвитку експертизи: *судово-медичний* (університетський) та *криміналістичний* (поліцейський). Створення у 1904 році дактилоскопічного підрозділу при Київській розшуковій поліції започаткувало формування відомчої експертної служби органів правопорядку.

Після здобуття незалежності Україна успадкувала централізовану модель організації експертної служби в межах правоохоронної системи. Важливим кроком адаптації національної системи експертних служб до принципів правової держави та ринкової економіки стало прийняття 25 лютого 1994 р. Закону України «Про судову експертизу» [17]. Цей правовий акт заклав правові основи діяльності експертів і експертних установ. Закон створив рамкові умови для формування національної системи експертних служб органів правопорядку та визнав необхідність узгодженої організаційної діяльності різних відомств у цій сфері.

У другій половині 1990-х продовжилося структурне оновлення системи. У підпорядкуванні Міністерства юстиції було сформовано мережу науково-дослідних інститутів судових експертиз (НДІСЕ). Зокрема, було відновлено роботу Київського НДІСЕ (від 1913 р., який відновив роботу після війни у 1944 р.), офіційно засновано з 1925 р. Харківський НДІСЕ ім. М.С. Бокаріуса, діяв Одеський НДІСЕ (з 1944 р.), а наприкінці 1990-х – на початку 2000-х відкрито нові інститути у Львові (1995 р.), Дніпрі (2002 р.) та інших містах. У структурі Міністерства внутрішніх справ 1992 р. на основі експертних підрозділів міліції утворено Центральний криміналістичний центр МВС (із обласними відділами експертної служби), а 1998 р. – Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр (ДНДЕКЦ) з мережею регіональних установ. У 2000 р. Кабміном було закріплено експертну службу МВС як єдину централізовану систему у структурі відомства. У такий спосіб формувалися основи сучасної системи експертних установ: з одного боку, державні інститути у сфері юстиції (НДІСЕ), а з другого – централізований МВС (Експертна служба МВС та ДНДЕКЦ) і незалежно створена в 1993 р. експертна служба при СБУ [18]. Окрім систем МЮ та МВС, спеціалізовані експертні підрозділи функціонують також у складі Державної прикордонної служби України – відповідно до вимог закону. Існування таких відомчих експертних служб є історично і функціонально закономірним явищем, адже кожен орган сектору безпеки і оборони (поліція, військова сфера, державна безпека, прикордонний контроль) потребує власного інструментарію для використання можливостей спеціальних знань у межах своєї компетенції. Це відображено і в наукових дослідженнях, де наголошено на багатовідомчій структурі судово-експертної системи України.

Упродовж XX століття судово-експертна діяльність у багатьох державах набула сформованих організаційних і правових контурів. Створення спеціалізованих науково-дослідних лабораторій, розширення сфери застосування криміналістичних і технічних методів, а також розвиток судово-медичної, судово-психіатричної та інших галузей експертиз сприяли інституційному закріпленню експертних установ у системах правосуддя різних країн. Цей процес відбувався за різними моделями від централізованих державних структур до змішаних систем із залученням незалежних експертів.

На рубежі XX–XXI століть відбувається поступова уніфікація підходів до якості експертних досліджень, що пов'язано з активним розвитком міжнародних професійних об'єднань і впрова-

дженням європейських стандартів. Значний вплив на формування сучасних вимог до експертної діяльності справили документи Ради Європи та Європейського Союзу, зокрема рекомендації Європейської комісії з питань ефективності правосуддя (CEPEJ, European Commission for the Efficiency of Justice) щодо ролі судових експертів у судочинстві, рекомендації Європейської мережі судово-експертних установ (ENFSI, European Network of Forensic Science Institutes), а також положення міжнародних технічних регламентів у сфері акредитації лабораторій. Ці акти спрямовані на забезпечення прозорості, надійності та відтворюваності методів експертних досліджень, що є основою довіри до результатів судової експертизи.

Як бачимо, сучасна система судово-експертного забезпечення в Україні ґрунтується на відомчій моделі організації експертних служб, які функціонують у складі Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України. Така модель відображає історично сформовану та функціонально обумовлену залежність експертної діяльності від потреб правоохоронної та безпекової сфери.

Ідеї виведення експертних служб з відомчого підпорядкування та створення єдиного «незалежного» експертного органу, які періодично з'являються у наукових дискусіях, потребують критичної оцінки. Історичний і практичний досвід свідчить, що надмірна інституційна автономізація експертної діяльності може призвести до втрати оперативності та розриву між збиранням доказів і їх експертним аналізом, відсутності розробки нових та розвитку існуючих експертних спеціальностей, які б максимально повно задовольняли потреби органів правопорядку.

Історичний аналіз свідчить, що сучасна система експертних служб є результатом складної еволюції. Вона включає в себе як засвоєння європейської правової традиції, так і тривалий процес трансформації та розбудови власних, національних інституцій на шляху до подолання застарілих адміністративних моделей минулого. Розуміння цих історичних передумов є необхідною базою для подальшого дослідження адміністративно-правових механізмів їхньої діяльності в умовах європейської інтеграції.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що судова експертиза та криміналістика сформувалися як прикладні інструменти правоохоронної діяльності, покликані забезпечити встановлення об'єктивної істини на стадії досудового розслідування. Їх історичний розвиток був зумовлений насамперед потребами боротьби зі злочинністю, формуванням інституту слідства та необхідністю науково обґрунтованого доказування обставин кримінальних правопорушень.

Інтеграція результатів експертної діяльності у механізм правосуддя стала логічним наслідком цього процесу, однак не змінила первинного функціонального призначення судової експертизи як інструменту слідства. Без належного експертного забезпечення досудового розслідування судовий розгляд втрачає свою доказову основу і не здатен ефективно виконувати завдання кримінального провадження.

У XIX–XX століттях відбувся якісний перехід до системної організації експертної діяльності: розвиваються спеціалізовані види експертиз, створюються науково-дослідні лабораторії, закріплюються процесуальні правила участі експертів у судових провадженнях. Міжнародний обмін науковими ідеями та формування професійних об'єднань сприяли становленню єдиних підходів до якості та методології експертних досліджень.

Сучасний розвиток національних експертних служб відбувається в умовах реформування правосуддя та інтеграції до європейського правового простору. Згідно з положеннями Дорожньої карти з питань верховенства права, яка є всеохоплюючим стратегічним документом, що визначає комплекс реформ у межах переговорного процесу щодо членства України в ЄС за переговорними Розділом 23 «Судова влада та основоположні права» та Розділом 24 «Юстиція, свобода і безпека», впровадження реформ для *вдосконалення доступу органів правопорядку до якісної, об'єктивної та швидкої судової експертизи розглядається як необхідний елемент системної трансформації механізмів забезпечення правосуддя та протидії організованій злочинності* [19].

Аналіз сучасної системи судово-експертних служб України підтверджує доцільність збереження їх функціонування у складі органів сектору безпеки й оборони. Така модель відповідає історичним закономірностям розвитку судової експертизи та є оптимальною в умовах сучасних викликів, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки.

У цьому контексті перспективними напрямками подальших наукових досліджень є: розроблення концептуальних моделей інтеграції національної експертної системи до європейських механізмів

мів правової співпраці; дослідження ролі цифрових технологій, штучного інтелекту та алгоритмізованих методів у судовій експертизі; обґрунтування правових засад і статусу судового експерта в умовах зростаючих вимог до об'єктивності судового процесу. Ці вектори мають сприяти не лише посиленню ефективності правосуддя, а й зміцненню довіри громадськості до результатів судово-експертної діяльності як важливого інструменту забезпечення верховенства права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Молчанов В.П. Історія розвитку судової експертизи. *«Молодий вчений»*. № 7 (71). Липень. 2019 р. С. 306-310 URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u207/doroshfaychuk_mol_vchen_no7_2019.pdf.
2. Бурчинський В.Г., Завальнюк А. Х. Судова медицина України: минуле і сьогодення: монографія. О.: Атропринт, 2007. 216 с.
3. Судова медицина: Підручник для студентів мед. вузів. / Концевич І.О., Михайличенко Б.В. та ін.; За ред. І.О. Концевич, Б.В. Михайличенка. К.: МП «Леся», 1997. 656 с. URL: https://law.sspu.edu.ua/files/documents/books/library/31/koncevich__mihaylichenko.pdf.
4. Sung Tz'u. The Washing Away of Wrongs: Forensic Medicine in Thirteenth-Century China / translated by Brian E. McKnight. Ann Arbor: Center for Chinese Studies, University of Michigan, 1981. 181 p. URL: https://books.google.com.ua/books?id=CEo_DwAAQBAJ.
5. Погорелова З. О. Історична генеза нормотворчої діяльності держави (Середні віки). *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки* / Нац. ун-т «Києво-Могилян. акад.»; редкол.: Р. Петров (голов. ред.) [та ін.]. Київ: НаУКМА. 2020. Том: 5. С. 51-56. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/e4c61603-c265-462e-a366-18918085beac>.
6. Bernd M. The first systematic criminal code of early european modernity: the constitutio criminalis Carolina of 1532. *Pensamiento Jurídico*. Bogota Iss. 45. 2017. URL: <https://www.proquest.com/openview/b1032d0ad80423a5c7d99865f828d072/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2035720>.
7. Мішалов В.Д., Хохолєва Т.В., Бачинський В.Т., Войченко В.В., Кривда Г.Ф., Костенко Є.Я. (за заг. ред. В.Д. Мішалова). Судова медицина: підручник. Чернівці: Місто, 2018. 576 с.
8. Основи судової медицини: навчально-методичний посібник / Л.Л. Голубович, В.О. Ольховський, О.І. Герасименко. П.Л. Голубович, А.Л. Голубович та ін. Харків: ФОП Бровін О.В., 2021. 535 с.
9. Тимчишин А.М. Спеціальні знання у кримінальному процесі України: теорія та практика: дис. ... д-ра юрид. наук. Кропивницький, 2023. 480 с. URL: https://dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2023/10/dysertacziya_tymchyshyn.pdf.
10. Юсупов В.В. Криміналістика в Україні у XX – на початку XXI ст. (історико-теоретичне дослідження). Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. К. 2018. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f4d7847c-da15-45ba-ad09-120a47379d4c/content>.
11. Локкар Едмонд. Енциклопедія криміналістів. URL: <https://crimcongress.com/portretnaya/lokar-edmon>.
12. Aliyeva N. History of Forensic Science. March 2023 Technology in Forensic Science: Sampling, Analysis, Data and Regulations. URL: https://www.researchgate.net/publication/369550393_History_of_Forensic_Science.
13. Лушчєнко О.О. З історії дактилоскопії. Криміналістичний вісник. № 1 (29). 2018. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c1c2d9b0-a44a-4216-97e4-1e1d6ce37956/content>.
14. Francis Galton Finger Prints. London. 1892. URL: <https://galton.org/books/finger-prints/galton-1892-fingerprints-1up.pdf>.
15. Черниченко І.В. Окремі аспекти становлення дактилоскопії до 1900 р. *Вісник кримінального судочинства*. № 3. 2015. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/3_2015_Chernichenko.pdf.
16. Клименко Н., Федчишина В. З історії розвитку і становлення Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України. *Віче*. № 13. 2014. URL: <https://veche.kiev.ua/journal/3763>.
17. Про судову експертизу: Закон України №4038 від 25 лютого 1994 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>.

18. Історія КНДІСЕ. Київський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України. URL: <https://kndise.gov.ua/history>.
19. Дорожня карта з питань верховенства права. Офіс віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/UA_Dorozhnya_karta_z_pytan_verhovenstva_prava_2.pdf.